

ዳኞች፡...1.ዳኝ መላኩ

2. ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

3. ቀነዓ ቂጣታ

4. ተሾመ ሸፈራው

5. ፀሐይ መንክር

አመልካች፡-.....ወ/ሮ ጀምላ ጅብር ———> ተወካይ ሸፈቃ ሁሴን ቀርቦዋል

ተጠሪ፡-.....አቶ ሶፊያ ጅማ ———> የቀረበ የለም።

ይህ መዝገብ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የንብረት ክርክር የሚመለከት ሲሆን ለዚህ ችሎት ሊቀርብ የቻለው የአሁን አመልካች የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ.253490 በ05/04/2009 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ እንዲታረምልኝ በማለት ያቀረበችውን አቤቱታ መርምሮ ለመወሰን ነው።

የጉዳዩ መነሻ ሲታይ በምስራቅ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የአሁን አመልካች ከሳሽ፣ የአሁን ተጠሪ ደግሞ 1ኛ ተከሳሽ ፣በዚህ ችሎት የክርክሩ ተካፋይ ያልሆኑት ሚማ ሚስጠፋ፣ፋማና ጅማ፣አሊማ ጅማ፣መሀመድ ጅማ እና ናስር ሁሴን 2ኛ-6ኛ ተከሳሾች ሆነው ሲከራከሩ ነበር። ከሳሽ ባቀረበችው ክስ በተከሳሾች አክስት ግቢ ውስጥ በነበረው ክፍት መሬት ላይ ሰርቪስ ቤት እና ከ1-22 የተዘረዘሩትን አትክልቶች ያለማሁት ቢሆንም አሁን ይዞታውን ለወራሾች እንዲተላለፍ ወሳኔ ስለተሰጠ ግምቱን ብር 908800 እንዲከፍሉኝ በማለት ከሳሾች።

በዚህ ክስ ላይ ከ1ኛ-5ኛ ተከሳሾች ባቀረቡት መልስ ይህ ጉዳይ ከዚህ ቀደም የመጨረሻ ወሳኔ ያገኘ በመሆኑ እና አትክልቱን እርሷ ስላልተከለች የንብረት ግምት እንዲከፈለኝ በማለት ያቀረበችው ክስ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሯል። 6ኛ ተከሳሽ በበኩሉ ባቀረበው መልስ የከሳሽ ክስ ተገቢ ነው በማለት ተከራክሯል።

ከዚህ በኋላ ፍ/ቤቱ የሰዉ ምስክሮችን በመስማት የቀረበውን የሰነድ ማስረጃ በመመዘን በሰጠው ወሳኔ ተከላሾች የቤት እና የአትክልት ግምት በአጠቃላይ ብር 104180 ለከላሽ እንዲከፍሉ፤ ሰርቪስ ቤቱ እና አትክልቶቹ የወርስ ንብረት ሆኖ ተከላሾች እንዲከፋፈሉ በማለት ወስኗል።

የሥር 1ኛ-5ኛ ተከላሾች በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱ ግራ ቀኛቸውን በማከራከር በሰጠው ወሳኔ ይግባኝ ባዮች ከዚህ ቀደም የአክስታቸው ይዞታ 800 ካ.ሜ የሆነውን በወርስ ለመከፋፈል በፍ/ቤት ክስ ባቀረቡ ጊዜ መልስ ሰጭ /የሥር ከላሽ/ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.41 መሰረት ጣልቃ ገብታ ስትከራከር በይዞታው ላይ ስለሰራቸው ቤት ሲሆን በዚህ መሰረት የቤቱ ግምት እንዲከፈላት እና ቤቱ ወደ ወርስ ተቀላቅሎ እንዲከፋፈሉ የተወሰኑ በመሆኑ፤ መልስ ሰጭ ከዚህ ወሳኔ በኋላ እንደአዲስ የአትክልቶች ግምት እንዲከፈለኝ በማለት ክስ ያቀረበች በመሆኑ ይህ ደግሞ ዳኝነት በአንድ ቦታ አጠቃላ መጠየቅ ሲገባት ከፋፍላ የጠየቀች በመሆኑ፤ የሥር ፍ/ቤት የሰርቪስ ቤት ግምት ይግባኝ ባዮች እንዲከፍሏት በማለት የሰጠው ወሳኔ ተገቢ ቢሆንም የአትክልቶችን ግምት እንዲከፍሏት የሰጠው ወሳኔ ግን ያለአግባብ ነው። ይግባኝ ባዮች የአትክልቶችን ግምት ለመልስ ሰጭ መክፈል የለባቸውም በማለት ወስኗል። የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበውን ቅሬታ ወድቅ በማለት የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ወሳኔ በማጽናት ወስኗል። የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ነው።

የአሁን አመልካች በ21/5/2009 ዓ.ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ፡ ከዚህ ቀደም በነበረው ክርክር ወራሾች ከወርስ ንብረት ቀላቅለው የጠየቁት አንድ ትልቅ መኖሪያ ቤት ብቻ ነው እንጂ የተለያዩ አትክልቶችን ጨምረው ባልጠየቁበት አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.41 መኖሪያ ቤቱን በተመለከተ ተጠሪዎች የጠየቁትን መብት ለመቃወም ወደ ክርክሩ የገባሁት ሆኖ እያለ በክርክሩ ውስጥ ያልነበረውን የተለያዩ አትክልቶችን በተመለከተ በዛን ጊዜ መጠየቅ ነበረባት አሁን መጠየቅ አትችልም በማለት የሰጡት ወሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ እንዲሻርልኝ በማለት አመልክታለች።

የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን በማየት ፣ የአሁን አመልካች በቀድሞ ክስ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.41 መሰረት ጣልቃ ገብተሽ ሲትከራከሪ የአትክልት ግምት

አልጠየቅሽም በማለት ክሷ ወድቅ ሲደረግ በቀድሞ ክስ አትክልቶች በተመለከተ ክርክር ስለመኖሩ አለመኖሩን ለማጣራት ተጠሪ መልስ እንዲሰጥ ባዘዘው መሰረት በ4/8/2009 ዓ.ም የተጻፈ መልስ አቅርቧል። የመልሱም ይዘት በአጭሩ፡ የሥር ፍ/ቤቶች በዚህ ጉዳይ የሰጡት ወሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ያልተፈጸመበት ስለሆነ እንዲጸናልኝ ወጪና ኪሳራ እንዲወሰንልኝ በማለት በዝርዝር ተከራክሯል። የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ነው።

የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ የተመለከተው ሲሆን ይህ ችሎት የግራ ቀኛቸውን ክርክር አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ እንዲሁም አቤቱታው ያስቀርባል ሲባል ከተያዘው ጭብጥ አንጻር እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመርነው የአሁን ተጠሪ ጨምሮ የሥር ተከላሾች በጉቶ ጊዳ ወረዳ ፍ/ቤት የአክስታቸውን የወ/ሮ ሀዋ ኡስማን በ800 ካ.ሜ ይዞታ ወስጥ የሚገኘውን ንብረት እና ይዞታ ለመከፋፈል ዳኝነት ጠይቀው የነበሩ ሲሆን፤ የአሁን አመልካች በበኩሏ በዚህ ይዞታ ወስጥ የሰራቸውን መኖሪያ ቤት በተመለከተ መብቷን ለማስከበር በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.41 መሰረት ወደ ክርክሩ ጣልቃ ገብታ እንደተከራከረች የሥር ወሳኔ ግልባጭ ያሳያል። ይህ ጉዳይ ለምስራቅ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በይግባኝ ቀርቦ ፍ/ቤቱ ወራሾች የቤቱን ግምት ለአመልካች ክፍሏት ቤቱን ወደ ወርስ ንብረት ተቀላቅሎ እንዲከፋፈሉ በማለት ወስኗል። የአሁን አመልካች ባቀረበችው ክርክር በቀደመው ክርክር የሥር ተከላሾች ስለ ቤት እንጂ ስለአትክልት ዳኝነት ስላልጠየቁ ወደ ክርክሩ ጣልቃ ሲገባ ስለአትክልት የማነሳበት ሁኔታ የለም የሚል ነው። የአሁን ተጠሪ በበኩሉ አመልካች ጣልቃ ለመግባት አቤቱታ ሲታቀርብ አትክልቶች አለኝ ብላ የጠየቀችው ነገር የለም፤ የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አመልካች በ800 ካ.ሜ ይዞታ ወስጥ የሚገኘውን የወርስ ንብረትና ይዞታውን እንዲትለቅ ወሳኔ የሰጠ ስለሆነ ለመጠየቅ መብት የላትም የሚል ነው። ከዚህ ወጭ የአሁን ተጠሪ ለክርክር ምክንያት የሆኑትን ንብረቶች ለመከፋፈል በክላቸው ዝርዝር ስለማቅረባቸው የገለጸው ነገር የለም። የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የአሁን አመልካች በቀደመው ክርክር ጣልቃ ገብታ ስትከራከር አትክልቶችን መጠየቅ ነበረባት ከማለት ወጭ የሥር ተከላሾች አትክልቶችን ለመከፋፈል ዝርዝር ማቅረባቸውን በወሳኔው ያመለክታል ነገር የለም። ይህን በሥር ፍ/ቤት የተረጋገጠውን ፍሬ ነገር በሕግ አግባብ ማየቱ ተገቢ ነው።

በዚህ መሰረት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.41 እንደሚደነግገው ባንድ ክስ ሌሎች ተከራካሪ ወገኖች መካከል ያለው ክርክር ያገባኛል ወይም መብቴን ይካል የሚለው ሶስተኛ ወገን ፍርድ ወይም ወሳኔ ከመሰጠቱ በፊት ጣልቃ ገብ ሆኖ ለመከራከር እንደሚችል ያመለክታል። ከዚህ ድንጋጌ ይዘትና ዓላማ መገንዘብ እንደሚቻለው አንድ ሶስተኛ ወገን በሌሎች ተከራካሪ ወገኖች መካከል በሚደረገው ክርክር ያገባኛል ወይም መብቴን ይካል በማለት ወደ ክርክሩ መግባት የሚችለው ተከራካሪ ወገኖቹ በግልጽ ዳኝነት ጠይቀው የሚከራከሩበት ንብረት፣ ጥቅም፣ ወይም መብት ላይ ነው። ባንድ ክስ በሌሎች ተከራካሪ ወገኖች መካከል በሚደረገው ክርክር በግልጽ ዳኝነት ያልተጠየቀበትን ንብረት፣ ጥቅም፣ ወይም መብት በተመለከተ በዚህ ድንጋጌ መሰረት ጣልቃ ገብቶ መብት ማስከበር የሚቻልበት ሁኔታ የለም።

በዚህ አግባብ አሁን ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ የሥር ከሳሾች የአክስታቸውን 800 ካ.ሜ የሆነውን ይዘታና ንብረት ለመከፋፈል ዳኝነት መጠየቃቸውን እንጂ አሁን ለክርክር ምክንያት የሆኑትን የተለያዩ አትክልቶችን ለመከፋፈል በግልጽ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያመለክት ነገር የለም። የሥር ተከሳሾች በቀድሞው ክስ እነዚህ አትክልቶች ለመከፋፈል በግልጽ ዳኝነት ካልጠየቁ ደግሞ አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.41 መሰረት ጣልቃ ገብተው ሲትከራከር መብቷን ለማስከበር የሚጠይቀው ነገር አይኖርም። አመልካች ጣልቃ ገብ እንጂ ከሳሽ እስካልሆነች በቀድሞ ክርክር እነዚህን አትክልቶች በተመለከተ በግልጽ ዳኝነት እስካልተጠየቀ ድረስ መብቷን ለማስከበር የምትጠይቀው ነገር የለም። የአሁን ተጠሪ ባቀረበው ክርክር አመልካች በ800 ካ.ሜ ውስጥ የሚገኘውን ንብረትና ይዘታ ላይ መብት የላትም ተብሎ ተወስኗል ይባል እንጂ ክርክሩ የይዘታ ሳይሆን የአትክልት በመሆኑ አመልካች በአትክልቶች ላይ መብት የላትም ተብሎ በግልጽ ወሳኔ እስካልተሰጠ ድረስ በአትክልቶች ላይ ወሳኔ ተሰጥቷል ሲባል አይችልም። በደፈናው ንብረት ተብሎ ወሳኔ ተሰጥቶም ከሆነ በትርጉም አትክልቶችን ያጠቃልላል ተብሎ በመተርጎም አመልካች መብት የላትም ለማለት አይቻልም። በመሆኑም የአሁን አመልካች ጣልቃ ገብ ነበረች እንጂ ቀጥታ ክስ ያላቀረበች በመሆን እና ለክርክር ምክንያት በሆኑት አትክልቶች በተመለከተ በግልጽ ዳኝነት ባልተጠየቀበት ከዚህ ቀደም በነበረው ክርክር መብቷን አጠቃልላ መጠየቅ ነበረባት አሁን እንደአዲስ ክፍፍላ መጠየቅ የለባትም በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.216

እና 218 መሰረት ክሷ ተቀባይነት የለውም ማለት ከፍ ሲል የተመለከተውን የሕግ ድንጋጌ የሚቃረን ነው።

ሲጠቃለል የሥር የክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የአሁን አመልካች በቀደመው ክርክር ጣልቃ ገብ እንጂ ቀጥታ ክስ ያቀረበች ወገን ባልሆነችበት እና ለክርክር ምክንያት በሆኑት አትክልቶች በተመለከተ በቀደመው ክርክር ግልጽ ዳኝነት ባልተጠየቀበት አመልካችዋ ከዚህ በፊት መብቷን አጠቃላይ መጠየቅ ነበረባት አሁን ከፋፍላ ያቀረበችው ተቀባይነት የለውም በማለት ክሷን ወድቅ በማድረግ የሰጠው ወሳኔ እና የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎትም ይህን ወሳኔ ማረም ሲገባው በማጽናት የሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ የሚከተለው ተወስኗል።

ወሳኔ

1. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ.ቁ.207855 በ15/3/2009 ዓ.ም የሰጠው ወሳኔ እና ይህን ወሳኔ በማጽናት የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ.253490 በ5/4/2009 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348 /1/ መሰረት ተሻሻሏል።
2. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የተዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ በፍርድ ሐተታው እንደተመለከተው ለክርክር ምክንያት የሆኑትን የተለያዩ አትክልቶችን በተመለከተ ግራ ቀኛቸውን በማከራከር ተገቢ ነው ያለውን ወሳኔ እንዲሰጥበት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.341 መሰረት ተመልሶለታል።
3. የሥር ፍ/ቤቶች የቤት ግምት ለአመልካች ተከፍሎ ቤቱ ወደ ወርስ ንብረት ተቀላቅሎ ወራሾች እንዲከፋፈሉት በማለት የሰጡት የወሳኔ ክፍል ጸንቷል።
4. የዚህ ወሳኔ ግልባጭ ለሥር ፍ/ቤቶች ይድረስ።
5. ግራ ቀኛቸው በዚህ ችሎት የደረሰባቸውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ።
6. በ29/6/2009 ዓ.ም የተሰጠው የእግድ ትዕዛዝ በዚህ ወሳኔ ተነስቷል። ይጻፍ።

መዝገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

አ/ጎ